

Zaļās investīcijas biznesam

Nora Pastore, AS "Signet Bank", ilgtspējas vadītāja, Finanšu nozares asociācijas Ilgtspējīgas finansēšanas darba grupas vadītāja

Par ilgtspēju runā gandrīz katrā uzņēmumā, pielāgo procesus un veicina zaļāku komercdarbību. Bet kas notiek ar investīcijām? Vai arī tās ir "zaļas"? Un kādu labumu videi draudzīgas investīcijas var sniegt uzņēmumam?

2020.–2023.gads bija periods, kad ilgtspējas koncepts Eiropā bija sasniedzis savu augstāko popularitāti. Eiropas Savienība (ES) izstrādāja ilgtspējas ietvarus un regulējumus, vārds "ilgtspēja" izskanēja gandrīz ikkatra uzņēmuma publiskajos paziņojumos, un ilgtspējas speciālisti sociālajā tīklā "LinkedIn" auga straujāk nekā sēnes pēc lietus. Publiskajā komunikācijā pārmaiņu nepieciešamība lielākoties tika saistīta ar uzņēmuma atbildību pret vidi, tā pienākumiem pret darbiniekiem, klientiem un sabiedrību kopumā, uzņēmuma pamata intereses šajā stāstā atstājot otrajā plānā.

Šodien izpratne par ilgtspējas vietu uzņēmumā ir kļuvusi vairāk nobriedusi un pragmatiskāka. Virspusīgo un nepastāvīgo atbildības sajūtu ir nomainījuši uzņēmumam ierastāki argumenti: izmaksu samazināšana, risku pārvaldība, jaunu peļņas iespēju radīšana – tie ir ieguvumi, ko videi draudzīgas investīcijas var sniegt uzņēmumam.

Videi draudzīgas investīcijas likumos

Formāli videi draudzīgu jeb vides ziņā ilgtspējīgu saimniecisko darbību nosaka [regula 2020/852](#) par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai (Taksonomijas regula). Tā nosaka sešus vides mērķus:

- klimata pārmaiņu mazināšana;
- pielāgošanās klimata pārmaiņām;

- ilgtspējīga ūdens un jūras resursu izmantošana un aizsardzība;
- pāreja uz aprites ekonomiku;
- piesārņojuma novēršana un kontrole;
- bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzība un atjaunošana.

Ja ieguldījums atbilstoši Taksonomijas regulā noteiktajiem kritērijiem būtiski sekmē kādu no sešiem vides mērķiem, vienlaikus nerada būtisku kaitējumu nevienam no tiem, turklāt uzņēmums ievēro starptautiskas pārvaldības vadlīnijas – to var uzskatīt par vides ziņā ilgtspējīgu.

Videi draudzīgas investīcijas praksē

Lielākoties, runājot par videi draudzīgām investīcijām, vispopulārākie ir saules paneļi un elektroautomobiļi. Tomēr uzlabojumi var būt visdažādākie – sākot ar termostatu ierīkošanu apkures vadībai, beidzot ar avancētiem informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) risinājumiem, kas ļauj samazināt izejmateriālu patēriņu, vai ieguldījumiem ražošanas procesa efektivizēšanā. Viss atkarīgs no uzņēmuma darbības nozares, mēroga un, protams, arī ambīcijām par sasniedzamo mērķi.

Ēku energoefektivitātes uzlabojumi

Biroji, noliktavas un ražošanas telpas bieži vien ir lielākais uzņēmuma enerģijas patēriņa avots. Slikta siltumizolācija, novecojušas apkures vai ventilēšanas sistēmas, neefektīvs apgaismojums, siltuma zudumi – tas viss var radīt ievērojamas izmaksas un negatīvi ietekmēt darbinieku labsajūtu un produktivitāti.

Globālā mērogā šķēršļi zaļajām investīcijām galvenokārt ir finansiāli un tehniski. Baltijā šos šķēršļus pastiprina zems pieprasījums un atbalsta trūkums uzņēmuma iekšienē ieguldījumi inženiersistēmu atjaunošanā, energoefektīvā apgaismojumā, atjaunojamo energoresursu tehnoloģijās, ēku vadības sistēmu risinājumos un citos energoefektivitātes

pasākumos sniedz tiešu pozitīvu ietekmi uz klimata pārmaiņu mazināšanas mērķi (mazinās enerģijas patēriņš un ar to saistītās emisijas). Vienlaikus uzņēmumiem tie sniedz konkrētus ieguvumus – zemākus ekspluatācijas izdevumus, paaugstinātu darbinieku komfortu un uzlabotu tīpašuma vērtību.

Efektivitāte procesos un ražošanā

Ražošanas efektivitātes uzlabojumus, tostarp siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju samazinājumu, var panākt dažādi. Piemēram, pārskatot, digitalizējot un automatizējot ražošanas procesus, aizstājot novecojušas iekārtas ar efektīvākām alternatīvām, kā arī izvēloties piemērotākus izejmateriālus.

Šādu ieguldījumu ieguvums neaprobežojas tikai ar enerģijas rēķinu samazināšanu. Tie uzlabo kopējo procesu efektivitāti un produktivitāti, samazina izejmateriālu zudumu vai pārpalikumus. Rezultātā produkts vai pakalpojums kļūst konkurētspējīgāks, paverot ceļu arī uz jauniem tirgiem.

Aprites ekonomikas principu piemērošana

Atbilstoši Eiropas Vides aģentūras datiem katrs ES iedzīvotājs gadā rada aptuveni piecas tonnas atkritumu. Liela daļa no tiem nonāk atkritumu poligonos, piesārņo augsni, izdala metānu un citas siltumnīcefektu izraisošas gāzes. Aprites ekonomikas mērķis ir mainīt šo tendenci, ražošanā patērējot pēc iespējas mazāk resursu, ievērojot ekodizaina principus – remontējot, atkārtoti izmantojot, pārstrādājot, aizstājot jaunas izejvielas ar otrreizējām vai bioloģiskām alternatīvām, kā arī attīstot koplietošanas pakalpojumus.

Videi tas nozīmē mazāk atkritumu, mazāk SEG emisiju un samazinātu pieprasījumu pēc izejmateriāliem. Uzņēmumiem – efektīvāku resursu patēriņu, samazinātas izmaksas, potenciāli jaunas biznesa iespējas.

Liels piemērs ir olu un olu produktu ražotājs “Balticovo”, kas uzsāka ražot biometānu, kā izejvielu izmantojot tā pamatdarbības blakusproduktu – vistu kūtsmēslus. Ieguldījumi, protams, var būt

arī mazāk vērienīgi, piemēram, samazināt preču iepakojuma daudzumu vai aizstāt to ar vieglāk pārstrādājamiem materiāliem.

Bezemisiju un mazemisiju mobilitāte

Transports ir viens no lielākajiem SEG emisiju avotiem. Investīcijas transporta elektrifikācijā samazina gaisa piesārņojumu un SEG emisijas, kā arī samazina trokšņa līmeni pilsētvidē.

Viedokļi par elektroautomobiļu pārkumu pār iekšdedzes dzinēju transportlīdzekļiem dalās, un šajā jautājumā notiek daudz diskusiju. Tomēr arvien vairāk pētījumu un atzinumu apstiprina, ka elektroautomobiļi to kopējā dzīves ciklā ir gan draudzīgāki videi, gan arī izdevīgāki tā lietotājam apkalpošanas izmaksu ziņā. Protams, pagaidām ne visos sektoros transporta elektrifikācija ir iespējama vai izmaksu ziņā attaisnojama. Tomēr lielai daļai uzņēmumu šis varētu būt viens no vienkāršāk realizējamajiem ieguldījumiem savas ietekmes uz vidi mazināšanai.

Adaptēšanās un noturības pasākumi

Līdz šim sabiedrībā vairāk runāts par nepieciešamajiem pasākumiem klimata pārmaiņu un citu negatīvo ietekmju mazināšanai. Tomēr tikpat svarīgs ir jautājums par spēju pielāgoties gan jau notikušām vides izmaiņām, gan tām, kas sagaidāmas pārskatāmā nākotnē.

Par adaptēšanās risinājumiem var domāt divējādi. Pirmkārt – cik noturīga pret klimata un citu pārmaiņu radītajiem riskiem ir konkrētā saimnieciskā darbība. Divi riski, ko vērts izcelt kā piemērus ar ietekmi uz uzņēmuma darbību:

- karstuma viļņu un tropisko nakšu skaita pieaugums, kas izraisa zemāku darba produktivitāti, lielāku risku veselībai un augstākas izmaksas par telpu dzesēšanu. Lai arī šogad Latvijā tropiskās naktis nebija novērojamas, karstuma viļņi citviet Eiropā bija piemērs tam, cik būtiskas var būt to sekas;
- nokrišņu daudzuma palielināšanās, tostarp biežākas stipras un ļoti stipras lietusgāzes, kas var radīt īpašumu un

infrastruktūras bojājumus, paaugstināt apdrošināšanas izmaksas, apgrūtināt loģistiku, izraisot piegāžu kavējumus vai pat pārrāvumus.

Otrkārt – radīt produktus un risinājumus, kas sekmētu pielāgošanās un noturības iespējas dažādām mērķa grupām – gan pašvaldībām, gan uzņēmumiem, gan ēku īpašniekiem. Šādi risinājumi var būt, piemēram, sistēmas, kas palīdz novērst ēku apakšstāvu applūšanu stipru lietusgāžu laikā, atstarojošu vai atvērinošu būvniecības materiālu izstrāde, kā arī mākslīgā intelekta (MI) izmantošana agrīnās brīdināšanas sistēmu uzlabošanai.

Digitālie risinājumi

Noteikti jāpiemin arī IKT sektors, kas kļūst par nozīmīgu zaļās pārejas veicinātāju. Investīcijas tehnoloģijās, MI risinājumos un digitalizācijā ļauj uzņēmumiem optimizēt enerģijas un citu resursu patēriņu, samazināt radīto atkritumu apjomu, uzlabot, piemēram, loģistikas efektivitāti vai precīzāk monitorēt piesārņojuma līmeni. Īsāk sakot – tās sniedz papildu iespējas mazināt uzņēmuma ietekmi uz vidi un vienlaikus uzlabot produktivitāti, samazināt dīkstāvi un izmaksas.

Zaļo investīciju ieguvumi

Videi un uzņēmējdarbībai draudzīgas investīcijas:

- *samazina izmaksas* – mazāks enerģijas un resursu patēriņš, kā arī ražošanas pārpalikumu samazinājums nozīmē zemākas ekspluatācijas izmaksas. Pat nelieli efektivitātes uzlabojumi laika gaitā summējas, nodrošinot jūtamu ietaupījumu;
- *mazina riskus* – savlaicīgas investīcijas videi draudzīgos procesos mazina iespēju, ka nākotnē būs jāveic pēkšņas un finansiāli apjomīgas pārmaiņas – neatkarīgi no tā, vai to prasīs regulējums, klients vai konkurenti. Savukārt adaptācijas pasākumi pasargā no fiziskiem riskiem,

piemēram, plūdiem vai karstuma viļņiem, kas var tieši ietekmēt uzņēmuma darbību;

- *paver jaunas iespējas* – ilgtspējas kritēriji jau šobrīd nereti ir sastopami gan publiskajos iepirkumos, gan starptautiskajās piegādes ķēdēs. Ieguldījumi jaunu ilgtspējīgu produktu vai procesu attīstībā var pavērt durvis arī pavisam jauniem tirgiem un klientu segmentiem;
- *atvieglo finansējuma piesaisti* – investori un bankas arvien biežāk vērtē uzņēmumu ilgtspējas sniegumu, pieņemot ieguldījumu lēmumus. Tiek analizēti gan riski, gan iespējas, ko rada uzņēmuma izvēlētā attīstības pieeja;
- *palīdz piesaistīt talantus* – pētījumi rāda, ka darbinieki, īpaši jaunākās paaudzes, arvien biežāk izvēlas strādāt uzņēmumos ar spēcīgu videi draudzīgu politiku. Uzņēmuma “Deloitte” aptaujā “2025 Gen Z and Millennial Survey” aptuveni 70% respondentu uzsvēruši, ka uzņēmuma ilgtspējas rādītāji ir būtiski viņu darba izvēlei, un 13–15% ir mainījuši darbavietu bažās par uzņēmuma negatīvo ietekmi uz vidi.

Kas kavē ilgtspējīgus ieguldījumus?

Aplūkojot divus 2025.gadā publicētus pētījumus – “PricewaterhouseCoopers” aptauju “Baltijas uzņēmumu vadītāju aptauja 2025” un ilgtspējīgu ieguldījumu institūta “Morgan Stanley” aptauju “Sustainable Signals: Corporates 2025”, kas cita starpā apskata arī faktorus vai barjeras, kuras kavē uzņēmumus investēt ilgtspējīgos risinājumos, vērojamas kopīgas tendences. Tomēr pastāv arī interesantas nianšes.

Zaļās investīcijas vairs nav tikai jautājums par uzņēmuma atbildību – tās ir instruments konkurētspējas stiprināšanai un noturības veicināšanai

Globāli naudu kā galveno šķērslī min 24% respondentu – liels nepieciešamo investīciju apjoms ir ierindojies starp trim biežāk minētajām barjerām. Savukārt Baltijā 25% respondentu norāda, ka

pieejamo finanšu trūkums būtiski vai ļoti būtiski ietekmē ieguldījumu iespējas.

Runājot par nenoteiktību un regulējuma sarežģītību, Baltijā 30% respondentu min, ka normatīvie akti ir sarežģīti un biežas politikas izmaiņas apgrūtina orientēšanos ilgtspējas prasībās. Globāli tikai 14% uzsver nenoteiktību un valdības politiku kā šķēršli.

Gandrīz puse respondentu (46%) Baltijā norāda, ka pastāv izteikts pieprasījuma trūkums no ieinteresētajām pusēm, kamēr globāli tikai 10% aptaujāto saskaras ar šādu problēmu.

Runājot par uzņēmuma iekšējiem šķēršļiem, globāli 16% no aptaujātajiem min nepietiekamu izpratni par uzņēmuma pašreizējo ilgtspējas sniegumu, 13% norāda uz pieredzes un prasmju trūkumu ilgtspējas jomā, savukārt 15% – uz grūtībām stratēģiskos mērķus pārvērst praktiskā rīcībā. Baltijā 19% norāda, ka vadības un valdes atbalsta trūkums būtiski ietekmē ilgtspējīgu ieguldījumu īstenošanu.

Kopumā var secināt, ka **globālā mērogā šķēršļi zaļajām investīcijām galvenokārt ir finansiāli un tehniski — izmaksas, nenoteiktība un spējas**. Baltijā šos šķēršļus pastiprina zems pieprasījums un atbalsta trūkums uzņēmuma iekšienē.

Zaļās investīcijas vairs nav tikai jautājums par uzņēmuma atbildību – tās ir instruments konkurētspējas stiprināšanai un noturības veicināšanai. Šķēršļi, protams, pastāv – sākot no finansējuma pieejamības līdz regulējuma sarežģītībai –, taču tie nav nepārvarami. Pirmie soļi, kas sperti šodien, var nodrošināt priekšrocības rītdien. Tie uzņēmumi, kas ilgtspēju uztvers kā iespēju, būs gudrāku, spēcīgāku un noturīgāku biznesu nākotnei.